

**HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI
CENTAR DOMOVINSKOG RATA**
Marulićev trg 21, Zagreb; tel. 01/4801-915; fax: 01/4828-268
Žr.račun: HPB 2390001-1100322371
MB: 1909592, OIB 57527861125

IZVJEŠĆE O RADU CENTRA U 2011. g.

Klasa: 001-02/12-01/02
Ur.broj: 568-01-12-05

Zagreb, travanj 2012.

Sadržaj	Stranica
Uvod.....	3
I. Ustroj Centra.....	4
II. Rad Odjela za arhivsko gradivo (podatke priredio Mate Rupić, pomoćnik ravnatelja za arhivsko gradivo Centra).....	5
III. Izdavačka djelatnost.....	8
IV. Kulturno-prosvjetna i znanstvena djelatnost (izložbe, promocije izdanja Centra, skupovi, predavanja i tribine u organizaciji ili suorganizaciji Centra te radovi zaposlenika Centra)....	19

Uvod:

S obzirom na iscrpno izvješće o svome dotadašnjom radu (od 2005. do kraja 2009.) koje je Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: Centar) poslao Saboru RH 2010. godine, ovo izvješće ograničit će se samo na aktivnosti i izdavačku djelatnost Centra u 2011. godini. Prije toga podsjetit ću da je Centar utemeljen kao javna znanstvena ustanova - specijalizirani arhiv, sa zadaćom prikupljanja, sređivanja, čuvanja te stručnoga i znanstvenoga istraživanja i publiciranja gradiva iz Domovinskoga rata. Centar je osnovan 24. prosinca 2004. na zahtjev Sabora Republike Hrvatske (Zakon o Hrvatsko memorijalno dokumentacijskom centru Domovinskog rata, NN br.178/04), a s radom je počeo 2. ožujka 2005. godine. Osnivač Centra je Republika Hrvatska, a prava i dužnosti osnivača obavlja Ministarstvo kulture RH, u okviru ovlasti Vlade RH.

Da bi uz prikupljanje i sređivanje gradiva stvorio i znanstvenike koji će o Domovinskom ratu govoriti stručno i argumentirano, Centar je i u 2011. godini nastavio ulagati u školovanje svojih zaposlenika, pokrivajući troškove doktorskog studija za osam zaposlenika te tečajeve stranoga jezika. Uz to, nastavljeno je i prikupljanje knjiga za vlastitu knjižnicu o Domovinskom ratu, jer su rad na povijesnim izvorima i uvid u bogatu stručnu literaturu preduvjeti za objektivno pisanje povijesti. U tom cilju, nastavljeno je s posjećivanjem mjesta važnijih događaja iz Domovinskog rata i neposredan kontakt sa sudionicima tih događaja.

Brojni pozivi na sudjelovanje na znanstvenim skupovima, javnim tribinama, okruglim stolovima i prigodnim obilježavanjima važnijih datuma i događaja iz Domovinskoga rata tijekom 2011. godine pokazuju da je Centar prepoznat kao važna znanstvena ustanova za istraživanje Domovinskog rata.

Nastavljajući raditi prema preporukama pojedinih saborskih zastupnika da izdanja Centra treba tiskati i na stranim jezicima, posebice na engleskom jeziku, izrečenih u raspravi u Saboru o izvješću o radu Centra 2009., u 2011. godini Centar je objavio:

- dvojezični (hrvatsko-engleski) pregled Domovinskog rata, pod naslovom *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih (Greater-Serbian Aggression on Croatia in the 90's)*,
- englesko izdanje knjige o bitci za Vukovar 1991.: *The town was the target: the hospital, the nursing home... (the aggression by Serbia, that is the JNA and Serbian and Montenegrin forces against the Republic of Croatia and the Serb occupation of Vukovar 1991)*,
- dvojezičnu (hrvatsko-francusku) knjigu francuskog dragovoljca u Domovinskom ratu Gastona Bessona: *Život na meti (francuski dragovoljac u Domovinskom ratu) / Une vie en ligne de mire (Volontaire français dans la Guerre d'Indépendance Croate)*.

I. Ustroj Centra

Odluka o osnivanju Centra potvrđena je na Saboru RH u prosincu 1994. godine, a imenovanjem v.d. ravnatelja 2. ožujka 2005. godine Centar je počeo s radom. Zapošljavanjem zaposlenika u veljači 2006. godine, nakon provedenoga javnog natječaja, završen je glavni dio ustrojavanja Centra. Od tada se u Centru intenzivno prikuplja i sređuje gradivo iz Domovinskoga rata, te provode programske aktivnosti u cilju znanstvenog prikaza događaja iz Domovinskog rata. Na kraju 2006. godine Centar je imao 15, a od kraja 2007. godine ima ukupno 18 zaposlenika zaposlenih na neodređeno vrijeme:

- dr. sc. Ante Nazor (ravnatelj Centra),
- viši arhivist Mate Rupiće (pomoćnik ravnatelja za arhivsko gradivo Centra),
- mr. sc. Ana Holjevac Tuković (pročelnik Odjela za arhivsko gradivo Centra),
- Indira Alpeza (voditelj Službe Općih poslova),
- Iva Barišić (voditelj računovodstva),
- arhivisti: mr. sc. Anđela Ljubas, Josipa Maras Kraljević, Željka Križe Gračanin, Julija Barunčić Pletikosić, Janja Sekula, Ilija Vućur, Slaven Ružić, Ivan Brigović, Ivan Radoš, Natko Jerčić Martinčić, Domagoj Štefančić,
- arhivski tehničari: Nikola Perić i Danijel Šošarić.

Svi zaposlenici su diplomirani povjesničari (8 je na doktorskom studiju), osim mr. sc. A. Ljubas - dipl. sociolog, I. Alpeze –prvostupnik javne uprave i Iva Barišić – dipl. ekonomist te dva arhivska tehničara (SSS).

Svi djelatnici Centra kojima je to uvjet za posao položili su stručni arhivski ispit, tako da Centar ima 1 zaposlenog sa zvanjem „viši arhivist“, 13 zaposlenih sa zvanjem „arhivist“ i 2 zaposlena sa zvanjem „arhivski tehničar“.

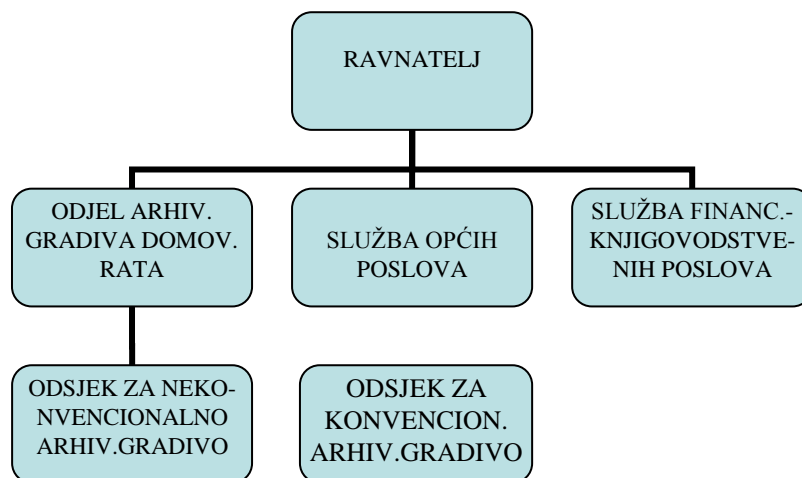
Prema Statutu Centra Odjel za arhivsko gradivo podijeljen je na:

- Odsjek za konvencionalno gradivo,
- Odsjek za nekonvencionalno gradivo (fotografija, film, video zapisi)
- Odsjek za informacijsko-dokumentacijske poslove

Uza to, u Centru su kao posebne jedinice ustrojene i:

- Služba Općih poslova (1 osoba),
- Služba financijsko-knjigovodstvenih poslova (1 osoba).

Organizacijska shema Centra:

* Pravilnikom o unutarnjem redu, radnim mjestima i načinu rada, a sukladno zadaćama predviđenim Zakonom o Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata (NN 178/04) planiran je i Odjel za znanstveno istraživanje Domovinskog rata, no zbog trenutne gospodarske situacije u državi (recesija) njegovo ustrojavanje odgođeno je do daljnjeg.

II. Rad Odjela za arhivsko gradivo (15 djelatnika)

Odjel za arhivsko gradivo (15 djelatnika) radio je na:

- prikupljanju i zaštiti arhivskog gradiva iz Domovinskog rata;
- sređivanju gradiva „Republike Srpske Krajine“ (RSK);
- prikupljanju dokumenata za obranu Hrvatske, odnosno hrvatskih generala A. Gotovine, I. Čermaka i M. Markača te generala S. Praljka pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju;
- na selekciji i pripremi dokumenata za tiskanje knjiga iz serije: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – dokumenti*;
- na stvaranju memoarskog gradiva (intervjui sa zapovjednicima i pripadnicima ratnih postrojbi te sudionicima pojedinih događaja),
- na traženju dokumenata iz arhivskog gradiva koje se čuva u Centru, na zahtjev Ministarstva unutarnjih poslova, te domaćih i međunarodnih pravosudnih tijela, kao i ostalih korisnika,
- na pripremi gradiva za pregled na zahtjev domaćih i međunarodnih pravosudnih tjela te ostalih korisnika.

Dakle, Odjel za arhivsko gradivo Domovinskog rata, uz redovnu djelatnost određenu Zakonom o Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata (NN 178/04), gotovo svakodnevno istražuje i obrađuje zahtjeve zaprimljene od raznih institucija: državnih (Županijska državna odvjetništva RH, MORH, Ministarstvo pravosuđa – Uprava za suradnju s MKSJ u Haagu, Odjelima za ratne zločine MUP-a RH, Odvjetničkim timovima hrvatskih generala, itd.) i međunarodnih (MKSJ u Haagu itd.). Sve navedeno, s obzirom na obim posla, bogatu izdavačku djelatnost i činjenicu da smo središnja arhivska i znanstvena ustanova za prikupljanje arhivskog gradiva iz Domovinskog rata njegovo istraživanje i zaštitu, zahtijevalo bi veći broj zaposlenika od onog koji Centar sada ima, no zbog trenutne gospodarske situacije u državi to za sada nije moguće.

Za čuvanje preuzetog i prikupljenog gradiva osigurana su potrebna spremišta. Konvencionalno gradivo čuva se u spremištima u Centru (150 m²) i novouređenom spremištu u Kerestincu (150 m²), koje zbog visine prostora može primiti više od 1000 dužnih metara gradiva, a nekonvencionalno gradivo čuva se u primjerenim uvjetima u posebnim spremištima u Hrvatskom državnom arhivu u Kerestincu i Hrvatskoj kinoteci.

Nastavljen je rad na projektu *Izravni demografski gubici Republike Hrvatske u Domovinskom ratu*, odnosno unos podataka u bazu podataka Centra o poginulima u Domovinskom ratu na okupiranom području RH (područje „RSK“, dakle uglavnom osobe srpske narodnosti); do kraja 2011. u bazu su unijeti podaci za 5182 poginule osobe te 1202 osobe umrle prirodnom smrću (podaci iz dokumenata „Republike Srpske Krajine“).

Sređivanje arhivskog gradiva

Do sada su izdvojeni i arhivistički sređeni fondovi i zbirke:

1. 11. korpus „Srpske vojske Krajine“
2. 145. pbr TO Plaški
3. 15. korpus „Srpske vojske Krajine“
4. 2. krajiški korpus Vojske Republike Srpske

5. 2. lička brigada TO
6. 3. operativna grupa JNA
7. 37. pbr Željava
8. 54. pješadijska brigada 18. korpusa SVK
9. 59. odred TO Podravka Slatina
10. 63. odred TO Daruvar
11. 7. brigada TO Gračac
12. 7. korpus „Srpske vojske Krajine“
13. 8. operativna grupa JNA
14. 8. pbr TO Korenica
15. 9. korpus oružanih snaga SFRJ
16. 9. mtbr JNA
17. 98. pješadijska brigada 18. korpusa SVK
18. Glavni štab „Srpske vojske Krajine“
19. Ministarstvo obrane RSK – Uprava „Istočna Slavonija“
20. Ministarstvo odbrane „RSK“ – Uprava „Sjeverna Dalmacija“
21. Ministarstvo odbrane RSK – „Uprava Zapadna Slavonija“
22. Ministarstvo odbrane „Republike Srpske Krajine“
23. Ministarstvo unutrašnjih poslova „Republike Srpske Krajine“
24. Naftna industrija Krajine - Mirkovci
25. Općinski štab TO Daruvar
26. Općinski štab TO Donji Lapac
27. Općinski štab TO Gračac
28. Općinski štab TO Grubišno Polje
29. Općinski štab TO Korenica
30. Općinski štab TO Novska
31. Općinski štab TO Okučani
32. Općinski štab TO Pakrac
33. Općinski štab TO Plaški
34. Sekretarijat za unutrašnje poslove Beli Manastir
35. Sekretarijat za unutrašnje poslove Benkovac
36. Sekretarijat za unutrašnje poslove Knin
37. Sekretarijat za unutrašnje poslove Kostajnica
38. Sekretarijat za unutrašnje poslove Okučani
39. Sekretarijat za unutrašnje poslove Vukovar
40. Skupština „Republike Srpske Krajine“
41. Skupština općine Knin
42. Skupština općine Pakrac
43. Skupština Zajednica općina sjeverna Dalmacija
44. Srpska pravoslavna crkva
45. Stanica javne bezbjednosti Dvor
46. Stanica milicije Dubica
47. Štab teritorijalne odbrane Zapadna Slavonija
48. Vlada „Republike Srpske Krajine“
49. Vrhovni savet obrane „RSK“
50. Zbirka gradiva vojnih ustanova i postrojbi JNA u RH
51. Zbirka pečata vojnih postrojbi i civilnih ustanova na okupiranom području RH
52. Zbirka stampata
53. Zbirka tiskovina
54. Zbirka vojnih zemljovida

55. Zbirka političkih stranaka i udruga na okupiranom području RH
56. Zonski štab TO Banija
57. Zonski štab TO Lika
58. Zonski štab TO „Zapadna Slavonija“

Za sve fondove i zbirke napravljeni su sumarni inventari ili inventarni popisi prema zahtjevima struke; dakako, s preuzimanjem novog gradiva i sređivanjem fondovi se nadopunjuju i njihovo sređivanje trajat će sve do konačnog sređivanja cjelokupnog gradiva.

Prikupljanje i zaštita arhivskog gradiva

U 2011.g. Centar je preuzimanjem po službenoj dužnosti, darovanjem i otkupom arhivskog gradiva prikupio: 2 hrvatske zastave, 28 arhivskih kutija i 132 registratora gradiva vojnih postrojbi i civilnih ustanova na okupiranom području RH; 190 VHS-a; 19 tiskovina; 2 plakata; 100 rola negativa i oko 700 pozitivna fotografija te 3 zemljovida.

Zbirka nekonvencionalnog arhivskog gradiva u 2011. povećana je za 305 inventarnih jedinica (DVD-a, CD-a). Sveukupno do 31. prosinca 2011.:

- Zbirka videozapisa sadrži 2252 tehničkih jedinica s oko 2700 sati videozapisa;
- Zbirka fotografija sadrži 275 tehničkih jedinica s oko 25 000 slikovna zapisa;
- Zbirka memoarskog gradiva sadrži 226 tehničke jedinice s oko 240 sati audio zapisa;
- Zbirka vojnih zemljovida sadrži 52 tehničke jedinice s više od 200 zemljovida;
- Zbirka dokumenata sadrži 324 tehničke jedinice.

Radi zaštite arhivskog gradiva i sprječavanja daljnjeg oštećenja izvornika, tijekom 2011. godine digitalizirano je (skenirano) 197.641 skenova iz Zbirke arhivskog gradiva o ratu u BiH i 57.537 skenova ostalog arhivskog gradiva.

Korisnička služba

U 2011. godini Centar je zaprimio 110 zahtjeva od fizičkih i pravnih osoba, ne računajući gotovo svakodnevne upite i zahtjeve državnih službi i timova za obranu generala na sudu u Haagu za korištenje arhivskog gradiva. Na zahtjev fizičkih osoba – korisnika koji su sami istraživali arhivsko gradivo izdano je na korištenje 419 (396 arhivsko gradivo i 23 DVD-a) tehničke jedinice, a za pravne osobe istraživanja su vršili djelatnici Centra.

Iz evidencije o kopiranom gradivu korisnicima u 2011.g., za 42 upita izdano je 122 DVD-a.

Biblioteka Centra

Biblioteka Centra ima 979 pojedinačnih naslova, odnosno 1514 knjiga. U 2011. kupljeno je za potrebe Centra 15 knjiga, a na dar ili razmjennom Centar je dobio 225 knjige (168 novih naslova).

III. IZDAVAČKA DJELATNOST

Prema odobrenom programu za izdavačku djelatnost 2011. godine, Centar je objavio knjige ili ih je pripremio za tisak, odnosno upravo završava pripremu za tisak:

Dokumenti: Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. (ur. Mate Rupić)

- knjiga 11: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj-lipanj 1994.)*.

- knjiga 12: *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj-lipanj 1994.)*; u suizdavaštvu s Hrvatskim institutom za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod.

Memoarsko gradivo: Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995.

- knjiga 5: *Na prvoj crti protiv smrti (prilozi za povijest regije Gacka u Domovinskom ratu 1991.-1993.)*, autor Davor Peitel, ur. Ante Nazor – Ivan Radoš, Zagreb, srpanj 2011.

- knjiga 6., *Život na meti (francuski dragovoljac u Domovinskom ratu) / Une vie en ligne de mire (Volontaire français dans la Guerre d'Indépendance Croate)*, autori Marc Charuel - Gaston Besson, ur. Ivan Radoš – Tomislav Šulj, Zagreb, studeni 2011.

Fotomonografije:

- Stanko Ferić, *Zbirka fotografija iz Domovinskog rata 1991.-1995.*, Šibenik, 2011. (suizdavaštvo s ratnim fotografom Stankom Ferićem);

- Zvonimir Tanocki, *Vinkovci u Domovinskom ratu*, ur. Natko Martinić Jerčić - Ante Nazor, knjiga je pripremljena za tisak

* Fotomonografija *Improvizirana oklopna vozila*, autora Borisa Gregurića i Zlatka Ivkovića, ur. Julija Barunčić Pletikosić – Josipa Kraljević, već je bila gotova za tisak, dobila je i CIP, no autor je u zadnji čas povukao knjigu na doradu zbog novodobivenih podataka, tako da se trebaju unijeti izmjene u već prelomljenu i za tisak pripremljenu knjigu.

Knjige, znanstvene i stručne studije, zbornici radova:

- englesko izdanje: Ante Nazor, *The town was the target: the hospital, the nursing home... (the aggression by Serbia, that is the JNA and Serbian and Montenegrin forces against the Republic of Croatia and the Serb occupation of Vukovar 1991)*

- *Prilozi za povijest Rame u Domovinskom ratu 1990.-1995. (prilozi o borbi Hrvata u BiH za opstojnost na svojoj djedovini)*, ur. Ante Nazor – Julija Barunčić Pletikosić, Zagreb, srpanj 2011.

- Anđelko Mijatović, *Otkos-10 – Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji 1990.-1991.*, Zagreb, 2011. (suizdavaštvo s Udrugom dragovoljaca i veterana Domovinskog rata RH)

- Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih / Greater-Serbian Aggression on Croatia in the 90's*, ur. Mate Rupić, Zagreb, prosinac 2011.

Uz navedeno, zaposlenici Centra sudjelovali su (kao autori uvoda i dijelova knjiga ili recenzenti) u izradi Edicije monografija vojno-redarstvenih postrojbi OS RH iz Domovinskog rata 1991.-1996.:

- 2. gardijska brigada Hrvatske vojske (Gromovi), Zagreb, 2011.

- 4. gardijska brigada Hrvatske vojske (Pauci), Zagreb, 2011.

- 7. gardijska brigada Hrvatske vojske (Pume), Zagreb, 2011.

- 9. gardijska brigada Hrvatske vojske (Vukovi), Zagreb, 2011.
- 1. Hrvatski gardijski zdrug, Zagreb, 2011.
- Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje, Zagreb, 2011.

Centar je sudjelovao i u nastanku monografija i ostalih knjiga:

- *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, Zagreb, ožujak 2011.,
- *Ilok i iložki kraj u Domovinskom ratu*, Ilok, 2011.
- *Pravo na dom*, Branko Pek – Slobodan Lang, Osijek, 2011.
- *Kukuruzni put spasa – vukovarski križni put*, Vukovar, 2011.
- *Vukovaraždin 1991. (zasebna postrojba policijske uprave Varaždin)*, 2011.
- *Zločin za koji još nitko nije odgovarao*, Miroslav Gazda, Virovitica, 2011.
- *20 (dvadeset) proljeća Roda*, Varaždin, ožujak 2011.
- *Razmjene ratnih zarobljenika 1991. (vrijeme hrabrosti i ponosa)*, Stjepan Adanić, Zagreb, 2011.
- *Bjelovar – uz 20. obljetnicu Domovinskog rata (katalog izložbe)*, Zoran Abramović – Božidar Gerić – Tomislav Matić, Gradski muzej Bjelovar, rujan 2011.

O sadržaju pojedinih knjiga:

1-2) Dokumenti „RSK“

Dokumenti vojne provenijencije 'Republike Srpske Krajine' (srpanj-prosinac 1993.) i Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (srpanj-prosinac 1993.), deveta su i deseta knjiga u seriji koju je pod naslovom „Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – Dokumenti“, od 2007. počeo objavljivati Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje Centar). U knjizi su predstavljeni dokumenti iz arhivskog gradiva „Republike Srpske Krajine“ (RSK) koji se čuvaju u Centru i drugim arhivskim ustanovama u Republici Hrvatskoj. Objavljeni su kronološkim slijedom s potrebnim znanstvenim aparatom, a obuhvaćaju razdoblje druge polovice 1993. godine. Svi navedeni dokumenti prepisani su, a njihovi originali ili preslike originala u posjedu su Centra. Prilikom prijepisa dokumenata izvršene su nužne transkripcije radi njihove bolje čitljivosti. Dakako, dokumenti pokazuju stajališta njihovih stvaratelja i zahtijevaju posebnu kritičku raščlambu koja bi ukazala na neobjektivno i netočno navedene podatke u njima.

Kao i prethodne knjige dokumenata RSK, tako i ove svjedoče da SR Jugoslavija, zapravo Srbija, i Vojska Jugoslavije nisu prestali pružati pomoć pobunjenim Srbima u Hrvatskoj (zapovjednik SVK general Mile Novaković istaknuo je da se „ni jednog trenutka ne smije zaboraviti veliko naprezanje SRJ i VJ u pomoći koju nam pružaju, to je 9% našeg budžeta“). Vodstvo RSK i dalje je odlazilo u Beograd po upute. Milošević je priznao da hrvatski predsjednik Franjo Tuđman „vrši pritisak na njega da prizna Republiku Hrvatsku, a da će je on priznati ali izvan granica RSK“, te da je postojanje Republike Srpske stvarnost koju Tuđman mora respektirati, jer je Srbija sada povezana s Kninom.

Vodstvo (i političko i vojno) pobunjenih Srba i dalje je odbijalo mirnu reintegraciju u ustavno-pravni poredak RH, ističući da Hrvati „moraju shvatiti da Srbi iz RSK ne žele i nikad neće živjeti u Hrvatskoj“, te da su RSK i Hrvatska „dvije posebne države“, jer „RSK ima sve atribute države (stanovništvo, teritorij, vlast, vojsku, miliciju, ustav). „Vlada RSK“ je u listopadu 1993. potvrdila da će s Hrvatskom pregovarati samo s pozicija „nezavisne i suverene Republike Srpske Krajine“, da „predmet razgovora ne može biti ni jedan dokument koji „preporučuje ili zahteva uključenje državne teritorije RSK u Republiku Hrvatsku“, odnosno koji zagovara „specijalan status RSK u okviru

Republike Hrvatske“, te da se može razgovarati samo o razgraničenju sa RH, smatrajući pritom zapadnu Slavoniju i dijelove Gorskoga kotara „srpskim teritorijem, koji je pod hrvatskom okupacijom“.

U pregovorima s dužnosnicima UN-a vodstvo RSK je nastojalo onemogućiti primjenu odredbe iz Rezolucije 815 o RSK kao integralnom dijelu Republike Hrvatske, a iz Rezolucije 820 pokušalo je izbaciti točku 12, kojom su uvedene sankcije protiv RSK. S vojskom Republike Srpske izrađeni su zajednički ratni planovi, a dio jedinica i ojačanja upućen je na prostore RSK, posebice raketne jedinice iz Vojske Republike Srpske, jer su „u gotovosti za dejstvo po svim vojnim ciljevima po Zagrebu i okolini“. I političko i vojno vodstvo RSK bilo je suglasno da se Zagreb napadne u slučaju eskalacije sukoba (dok. 37), ali su smatrali da u razdoblju uoči otvaranja pontonskoga mosta na Maslenici to nije politički mudro. Međutim, nisu imali nikakve dvojbe da do ispunjenja ultimatumata za povlačenje hrvatskih snaga treba nastaviti „energično i što preciznije tući sve ostalo po čitavoj Hrvatskoj“ (privredne objekte, naftna polja u Kutini i sl.), držeći da će to imati skoro isti efekat kao da je pogođen Zagreb, a da će se time izbjeći mnoge političke zamke. Prema evidenciji ministarstva obrane RSK je u drugoj polovici 1993. imala 71.000 vojnih obveznika, a prema evidenciji Glavnog štaba SVK 60.800 vojnih obveznika, pa je postavljeno pitanje što je s razlikom od 10.000 vojnih obveznika i zatraženo preispitivanje svrhovitosti rasporeda 1/3 vojnih osoba (34.000) „na ratni raspored van SVK“.

Zbog čestih napada srpskoga topništva na Gospić, hrvatske snage su 9. rujna 1993. provele oslobodilačku operaciju i oslobodile područje tzv. Medačkoga džepa. Za odmazdu, Glavni štab SVK zapovijedio je da se „komande 8., 11. i 39. korpusa“ pripreme za „topničko i raketno djelovanje po Rafineriji u Sisku, gradovima na liniji razgraničenja (Sisak, Gospić, Karlovac, Jastrebarsko, Dugo Selo, Kutina, Ivanić Grad) i po Zagrebu, a „Vrhovni savjet obrane RSK“ odlučio je da se, uz spomenute gradove, nastavi i gađanje Vinkovaca i Osijeka sa širim područjem, „uz upotrebu bojnih otrova“. Time je realizirana strategija „realne prijetnje“, temeljena na odmazdi dalekometnim topništvom i raketnim sustavima po hrvatskim gradovima, kojom je vodstvo pobunjenih Srba namjeravalo odvratiti hrvatsko vodstvo od pokušaja oslobađanja okupiranih dijelova Republike Hrvatske. Dakako, srpsko topništvo granatiralo je i civilne ciljeve u dalmatinskim gradovima Zadru, Šibeniku i Biogradu. Od takvoga djelovanja katkad su se morali suzdržati zbog prisustva promatrača UN-a, uz preporuku svoga zapovjedništva da „gađanje većih gradova po Hrvatskoj ostave za kasniju fazu“, a da u tom slučaju „simuliraju da su sami tučeni, pa da moraju uzvratiti“ (dok. 35).

Među dokumentima u ovoj knjizi više je izvješća o uzrocima poraza SVK i gubitka sela u Medačkom džepu (14. rujna, 19. rujna, 25. rujna, 5. listopada 1993. i druga izvješća), u kojima se podaci djelomično razlikuju. (primjerice o gubicima srpskih snaga - 60 ili 68 poginulih, 8 zarobljenih i 31 nestala osoba, odnosno 96 poginulih ili nestalih vojnika i civila, a 23 zarobljena). Pritom se navodi da su neki „nakon ranjavanja izvršili samoubistvo, kako ustašama ne bi pali u ruke.“ Istoga dana kad su hrvatske snage napale Medački džep (9. rujna 1993., oko 6 sati), SVK je u 8 sati planirala „nasilno izviđanje i borbena dejstva ka Velebitu u cilju zauzimanja Vukove glave (tt 671) i Jelovac“.

Dokumenti navedeni u ovoj knjizi upućuju na zaključak da je u drugoj polovici 1993. „za sav srpski narod“ nastupila „najteža ekonomska situacija“ u kojoj su se našli od početka rata 1991., te da je potrebna štednja, u kojoj „svaki istinski Srbin treba dobro da razmisli, prije nego što se odluči na utrošak bilo čega“.

Dokumenti potvrđuju da ni u drugoj polovici 1993. nije prestalo fizičko zlostavljanje

hrvatskih zarobljenika. Pobunjeni Srbi nastavili su i s pljačkom kuća i razaranjem vjerskih, katoličkih objekata na području pod svojom kontrolom. Pljačkane su i uništavane i kuće srpskih vlasnika. Tako se 22. rujna 1993. u izvješću „organa bezbednosti Glavnog štaba SVK o Radi Čubrilo“ ističe da su u „prvom delu rata“ Čubrilo i njegove pristaše pljačkali srpske kuće i domaćinstva u istočnom dijelu Gospića (“što je legendirano kao zaštita i spašavanje srpskog naroda”), te da je Čubrilo opljačkao zaseok Gnjatovići kod Lovinca, „gde isključivo žive Srbi”.

3) Prilozi za povijest Rame u Domovinskom ratu 1990.-1995. (prilozi o borbi Hrvata u BiH za opstojnost u na svojoj djedovini), ur. Ante Nazor – Julija Barunčić Pletikosić, Zagreb, srpanj 2011.

Zbornik radova *Prilozi za povijest Rame u Domovinskom ratu 1990.-1995.* objavljen je s namjerom da hrvatsku javnost upozna s jednim od „najosjetljivijih” pitanja vezanih uz oružane sukobe između Hrvata i Bošnjaka-muslimana u nedavnom ratu u Bosni i Hercegovini – s događajima u Prozoru krajem 1992. godine. Posebice stoga što dio Bošnjačko-muslimanske propagande događaje u Prozoru u listopadu 1992. nastoji prikazati kao početak „agresije Republike Hrvatske na BiH“, što nije točno. Inicijativa za objavljivanje zbornika radova o Rami u Domovinskom ratu pokrenuta je tijekom sastanka predstavnika Centra s ramskim braniteljima, koji su istaknuli činjenicu da se o hrvatsko-muslimanskom sukobu u Rami 1992. u Hrvatskoj malo zna.

Uz znanstveni rad povjesničara s Hrvatskog instituta za povijest, dr. sc. Davora Marijana, središnji dio zbornika je kronologija događaja na spomenutom prostoru, koju su napisali Hrvati iz Rame. S obzirom na to da se hrvatskoj javnosti kroz dio medija, odnosno radove pojedinih novinara i povjesničara plasiraju dezinformacije o događajima u ratu u BiH, potrebno je da hrvatska javnost, kao i zastupnici Sabora RH, čuju i glas Hrvata iz raznih dijelova BiH o tome što se događalo na područjima na kojima su oni tada živjeli.

Naravno, treba proći još neko vrijeme, ponajviše zbog razine sredenosti i dostupnosti arhivskoga gradiva, da bi se uloga Hrvata i Hrvatske, odnosno hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana, u ratu u Bosni i Hercegovini mogla cjelovito i objektivno prikazati. No, pritom se ne mogu zaobići kronologija događaja i ključne činjenice, koje toj ulozi zasigurno daju sasvim drugu sliku od one krajnje negativne kakva se hrvatskoj i svjetskoj javnosti pokušava nametnuti u dijelu medija:

- da je glasovanje Hrvata na referendumu za neovisnost Bosne i Hercegovine (29. veljače 1992.), dakle u razdoblju značajnog utjecaja hrvatskoga predsjednika F. Tuđmana na Hrvate u BiH, bilo presudno za uspjeh toga referenduma;
- da je Hrvatska priznala Bosnu i Hercegovinu kao neovisnu državu 7. travnja 1992., dakle odmah nakon što su to učinile zemlje Europske zajednice, a istog dana kad i Sjedinjene Američke Države, što Srbija do kraja rata nije učinila;
- da su hrvatske postrojbe, zajedno s Armijom BiH, sudjelovale u obrani i oslobađanju BiH: 1992. hrvatske postrojbe spriječile su srpske snage da zauzmu strateški iznimno značajne točke u BiH (Mostar i dolinu Neretve, Bosansku Posavinu, područja Livna, Tomislavgrada, Rame) i okupiraju još veći dio te zemlje, a 1995. oslobodile su više od 5000 km² Bosne i Hercegovine, pri čemu su od srpske okupacije spasile Bihać i spriječile novi srpski genocid nad Bošnjacima - muslimanima;
- da analiza snage i brojnosti dragovoljaca i postrojbi iz Hrvatske koje su sudjelovale u sukobu s Armijom BiH pokazuje da je njihova zadaća primarno bila obrambena (omogućiti opstanak hrvatskoga naroda na prostoru na kojem je živio), odnosno da su

te snage mogle poslužiti samo za „krpanje linije sukoba“, nikako ne i za agresiju (broj pripadnika HV-a angažiran u sukobima s Armijom BiH nikad nije prešao snagu formacijske lake brigade JNA – od 1400 do 1800 ljudi, uz napomenu da te snage nikada nisu bile koncentrirane na jednom taktičkom smjeru ili mjestu!); snage HV-a u BiH uglavnom su bile angažirane protiv srpskih snaga, na temelju sporazuma između hrvatskog i bošnjačko-muslimanskog vodstva, radi sprječavanja srpskih napada iz BiH na Hrvatsku i zaštite Hrvata od srpske agresije;

- da je hrvatsko vodstvo prihvatilo sve prijedloge međunarodne zajednice o rješavanju sukoba i unutarnjem uređenju Bosne i Hercegovine;

- da je „Hrvatska zajednica Herceg-Bosna“, odnosno njezina vojnička i upravna organizacija, nastala (18. studenoga 1991.) kao reakcija na odluke Srba u BiH, u razdoblju neizvjesnosti i upitne mogućnosti da bosansko-hercegovačka vlast zaštiti Hrvate od prijeteće srpske agresije („Hrvatska Republika Herceg Bosna” proglašena je 28. kolovoza 1993., nakon što su započeli hrvatsko-bošnjački/muslimanski sukobi u Bosni i Hercegovini);

- da je Hrvatska pomagala u naoružavanju i obuci pripadnika Armije BiH;

- da je uslijed ratnoga stanja u Bosni i Hercegovini Hrvatska zbrinjavala izbjeglice i prognanike iz te države bez obzira na njihovu nacionalnu i vjersku pripadnost: od početka rata do sredine listopada 1994., dakle čak i tijekom sukoba između Hrvata i Bošnjaka-muslimana, Ured Vlade Republike Hrvatske za prognanike i izbjeglice pomogao je u zbrinjavanju više od 600.000 izbjeglica i prognanika iz Bosne i Hercegovine (oko 425.000 Bošnjaka-muslimana, oko 170.000 Hrvata i oko 5000 ostalih); istodobno, uz pripadnike HVO-a, u bolnicama u Hrvatskoj liječeni su ranjeni pripadnici Armije BiH i civili – Bošnjaci-muslimani iz Bosne i Hercegovine.

Ne može se izostaviti ni činjenica da je teritorij Bosne i Hercegovine bio osnovica za srpsku agresiju na Hrvatsku 1991., da je s istoga teritorija Hrvatska bila izravno ugrožena i nakon 1991., kao ni to da je u jednoj etapi rata u Bosni i Hercegovini došlo do tragičnoga hrvatsko-bošnjačkog (muslimanskog) sukoba i zločina na obje strane, čije počinitelje treba kazniti. Bilo je neprihvatljivih poteza hrvatskih i muslimanskih ekstremista u BiH i samovolje na lokalnim razinama, no prije svega, treba uzeti u obzir uzrok rata i odgovornost srpskoga vodstva, odnosno vodstva bosanskih Srba i JNA za početak rata u Bosni i Hercegovini. Rat u Bosni i Hercegovini zapravo je nastavak rata u Hrvatskoj, odnosno druga etapa srpske agresije, započete napadom na Hrvatsku u ljeto 1991. radi ostvarenja cilja da „svi Srbi žive u jednoj državi”. Sve drugo, pa tako i sukobi između Hrvata i Bošnjaka-muslimana u BiH, kao i znatno smanjen broj Hrvata u BiH, posljedice su te agresije.

4): *Na prvoj crti protiv smrti (prilozi za povijest regije Gacka u Domovinskom ratu 1991.-1993., autor Davor Peitel, ur. Ante Nazor – Ivan Radoš, Zagreb, srpanj 2011.*

Riječ urednika:

Knjiga “Na prvoj crti protiv smrti (prilozi o povijesti regije Gacke u Domovinskom ratu, 1991.-1993.)” peta je knjiga u seriji *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – memoarsko gradivo*, no zbog činjenice da se njezin sadržaj većim dijelom temelji na izvornom arhivskom gradivu, ne može joj se osporiti ni znanstvena vrijednost. Brojni podaci iz arhivskoga gradiva, koje autor knjige i ratni zapovjednik na području o kojem piše daje na uvid hrvatskoj javnosti, razlog su zbog kojeg će knjiga “Na prvoj crti protiv smrti” biti nezaobilazan historiografski temelj svakome tko se želi baviti poviješću regije Gacke i Otočca u Domovinskom ratu.

Naslov knjige autorov je izbor, a podnaslov je naveden da bi se pobliže odredilo na koje područje i vremensko razdoblje se sadržaj knjige odnosi, ali i zbog toga što knjiga nije pisana sa znanstvenim pretenzijama (zato je i objavljena u seriji "memoarsko gradivo") i željom da bude "posljednja riječ o temi koja se u njoj obrađuje". Riječ "prilozi" u podnaslovu jasno sugerira čitatelju da u knjizi ni Domovinski rat u Gackoj ni ratni put 133. brigade ZNG-a/HV-a nisu obrađeni u cjelini.

Knjiga je podijeljena na uvodni dio i četiri veća poglavlja, raščlanjena na manje cjeline. U uvodnom dijelu navedena su geografska obilježja regije Gacke, odnosno Otočca, Brinja i Vrhovina, te kratak osvrt na političke prilike uoči početka otvorene srpske agresije na Hrvatsku (počeci višestranačja i oružane pobune Srba). Potom slijedi poglavlje posvećeno oružanoj agresiji JNA i pobunjenih Srba na općinu Otočac te pripreme za organiziranje obrane, zatim poglavlje o stabiliziranju crte razgraničenja i napadnim borbenim djelovanjima branitelja Gacke, zatim poglavlje o događajima u 1992. godini (godini „varljivog mira“, dolaska UN-a i demobilizacije) i na kraju poglavlje u kojem se spominje sudjelovanje pripadnika 133. brigade u oslobodilačkoj operaciji „Maslenica“ početkom 1993. godine. Knjiga je obogaćena ratnim fotografijama te zemljovidima koje je izradio sam autor.

Detaljnije je sadržaj knjige opisao njezin recenzent doc. dr. sc. Željko Holjevac:

„Nakon Uvoda, autor govori o organiziranju obrane na području općine Otočac, početku oružane agresije i svakodnevnom granatiranju općinskoga središta Otočca od srpnja 1991., o pokušaju pobunjenih Srba da sredinom rujna 1991. uz pomoć JNA zauzmu grad, te detaljno opisuje osvajanje vojarnje JNA u gradu i vojnog skladišta u selu Ramljani u isto vrijeme. Sredina rujna 1991. bila je najkritičniji trenutak Domovinskog rata u Gackoj: bili su to dani u kojima je slabo naoružana obrana krajnjim naporima odbila pokušaj prodora JNA i srpskih pobunjenika iz okolice u grad te uspjela ovladati vojarnom bivše savezne vojske. Tim je događajima neposredno prethodio dolazak autora, tada kapetana prve klase, u Otočac i njegovo preuzimanje zapovjedništva obrane. Usporedno s dramatičnim svakodnevnim zbivanjima, rukopis u tom dijelu prati i zamršene procese ustrojavanja lokalne obrane, u mjeri u kojoj su oni izravno povezani s Gackom: od prvotnih zamisli o stvaranju jedne brigade za Gospić i Otočac do razvoja dviju brigada, po jedne za svaku od tih bivših općina, pri čemu je do formalnog ustrojavanja otočke brigade došlo tek u listopadu 1991. kad su ratne operacije već bile u punome zamahu.

Budući da su branitelji predajom vojarnje JNA u Otočcu sredinom rujna 1991. došli do prvih većih količina oružja i ratne tehnike, uspjeli su stabilizirati bojišnicu oko grada koji se našao u okruženju (jedina veza s ostatkom Hrvatske neko vrijeme bila je uska planinska cesta koja je preko velebitskog sela Krasno vodila u Senj), a zatim su prešli u napadna borbena djelovanja. Krajem rujna oslobodili su sela Brlog i Žuta Lokva, najzapadnije uporište srpske pobune u Hrvatskoj, a poslije toga i sela u Drenovom Klancu, te do kraja godine vodili borbe za selo Ramljane (u kontekstu borbe za Čanak) na jugoistočnoj i selo Glibodol (u kontekstu pokušaja deblokade Saborskog) na sjeveroistočnoj strani općine. Potkraj godine vođena je i borba za strateški važan brdski masiv Um istočno od Otočca. U tim i drugim borbenim djelovanjima braniteljima iz Otočca, Brinja i Senja pridružili su se i pripadnici 111. riječke brigade, kao i drugi branitelji (iz Gorskog kotara, Istre, s otoka, iz Zagorja, itd.). Za to vrijeme, u samom Otočcu, izloženom čestim granatiranjima, uništeni su ili oštećeni tijekom druge polovice 1991. mnogi domovi, poduzeća i infrastrukturni objekti, a pretrpljene su i ljudske žrtve. Sarajevskim primirjem početkom 1992. i

dolaskom mirovnih snaga UN-a nastupilo je razdoblje „varljivog mira“, ni rata ni mira, i demobilizacije, ali je 133. brigada, kao domobranska pukovnija, nastavila svoj ratni put. Taj je put okončan u kolovozu 1995. sudjelovanjem u oslobodilačkoj vojno-redarstvenoj operaciji „Oluja“, no to se u ovom djelu posebno ne spominje s obzirom na to da se autor usredotočio samo na razdoblje u kojem je on zapovijedao otočkom brigadom.“

Knjiga je zapravo detaljna kronika ratnih događanja u Gackoj i općini Otočac 1991. te stvaranja i borbenih djelovanja 133. brigade ZNG-a/HV-a, nakon početka otvorene oružane agresije Srbije i Crne Gore, odnosno JNA i pobunjenih Srba na Hrvatsku. Dakako, u njoj je i osvrt na dolazak mirovnih snaga UN-a i sudjelovanje branitelja Gacke u oslobodilačkoj operaciji „Maslenica“. Pisana je stilom vojnika i kroničara, događaji u njoj nisu opisani stilski dotjeranim rečenicama kao kod profesionalnih pisaca ili pjesnika, ali i bez toga čitatelj može osjetiti njihovu dramatičnost i neizvjesnost. Iako se u knjizi navode brojni podaci koji su zanimljivi samo vojnim analitičarima i koji donekle umanjuju tečnost čitanja i preglednost sadržaja, upravo su ratna lička svakodnevnica koju autor opisuje i navođenje stvarnih događaja kroz koje su prolazili hrvatski branitelji u Domovinskom ratu, razlog zbog kojeg će mnogi knjigu pročitati kao napeti povijesni roman.

Posebno treba pohvaliti ustrajnost autora Davora Peitela da započeto djelo završi, uz konzultacije s brojnim suborcima, te njegovu odgovornost da događaje u Gackoj iz razdoblja u kojem je bio prvi zapovjednik 133. brigade ZNG-a/HV-a sačuva za budućnost. Tim više, kako je zapisao recenzent Ž. Holjevac, jer je „riječ o temi o kojoj se dosad nije sadržajnije pisalo i autoru koji je kao prvi zapovjednik otočke brigade bio izravno uključen u obranu najzapadnijeg ratom zahvaćenog dijela Hrvatske“.

Moguće je da se u obimnim podacima koje donosi autor potkrala poneka greška, moguće je da neki događaji iz toga razdoblja ili njihovi sudionici nisu navedeni, no to treba biti samo poticaj da se ova knjiga u nekom drugom izdanju nadopuni ili da netko drugi također preuzme odgovornost i poduzme napor pisanja (posebice o događajima do kraja Domovinskog rata), koje mora biti utemeljeno na vjerodostojnim izvorima. Držimo da je autor ove knjige Davor Peitel uspio u namjeri da većinu svoga sadržaja utemelji na arhivskom gradivu, što knjizi daje posebnu vrijednost. Svi koji se nakon pročitane knjige neće složiti s našom ocjenom, mogu svoja zapažanja dostaviti Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata, kako bi povjesničari koji će se u Centru koristiti podacima iz knjige mogli dobiti što objektivniji uvid u događaje u Gackoj tijekom Domovinskoga rata.

5) *Život na meti (francuski dragovoljac u Domovinskom ratu) / Une vie en ligne de mire (Volontaire français dans la Guerre d'Indépendance Croate)*, autori Marc Charuel - Gaston Besson, ur. Ivan Radoš – Tomislav Šulj, Zagreb, studeni 2011.

Riječ urednika:

Knjiga „Život na meti“ (francuski dragovoljac Domovinskom ratu) šesta je knjiga u seriji *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – memoarsko gradivo*. Autor je sam odabrao naslov i podnaslov koji поближе objašnjava da se radi o priči vojnika, stranca, francuskog dragovoljca Domovinskog rata. Kao što smo u ovoj seriji memoarskog gradiva objavljivali tekstove koji su po svojoj strukturi i jeziku bili bliže znanstvenom, nego memoarskom djelu, sada smo se suočili s tekstom koji svojim dobrim dijelom naginje književnosti, s izrazitim literarnim elementima.

Sukladno tomu, a s obzirom na to da autoru nije bila primarna kronologija događaja i ostala faktografija, sadržaj ove knjige vjerojatno će kao gradivo više koristiti onima koji se bave vojnom psihologijom i sociologijom rata, nego povjesničarima.

Kroz priču o dijelovima svoga ratnoga puta Gaston Besson u isto vrijeme pruža sliku o stranim dragovoljcima Domovinskog rata, ljudima koji su izvana, iz drugog svijeta, kulture i okružja došli u Hrvatsku, te ostali i borili se protiv daleko nadmoćnijeg neprijatelja za slobodu Hrvatske, a kasnije i Bosne i Hercegovine. Njihova je uloga dugo vremena bila zanemarena i prema tomu, sasvim pogrešno ili uopće nije bila vrednovana. Upravo to je jedan od razloga zbog kojeg Centar objavljuje svjedočanstvo jednoga od tih dragovoljaca. Odgovor na pitanje zašto se o njima toliko malo zna dao je sam Gaston Besson rekavši da su oni „*bili prikovani u svojim rovovima i bunkerima i uglavnom do kraja 1991. nisu vidjeli previše od tzv. civilnog života*“. Nakon obrane Hrvatske od velikosrpske agresije, ratni vjhor je 1992. godine zahvatio Bosnu i Hercegovinu, a u obranu hrvatskih i muslimanskih domova stali su uglavnom svi strani dragovoljci koji su se borili u Hrvatskoj. Dakako, oni koji su ostali živi ili nisu onesposobljeni teškim ranjavanjem. Dio njih ostao je do kraja rata kako bi doprinijeli konačnoj pobjedi, a neki su potom ostali živjeti u Hrvatskoj, pronašli u njoj novi dom, drugu domovinu i zasnovali obitelji. Tko su ti ljudi, koliko ih je bilo, koji su njihovi motivi, kakve su njihove sudbine, samo su neka od pitanja na koje treba odgovoriti.

Upravo zato osnovali su 2005. svoju organizaciju, Udrugu stranih dragovoljaca Domovinskog rata, čiji je predsjednik autor ove knjige Gaston Besson. Započeli su mukotrpan posao prikupljanja podataka o svim stranim dragovoljcima Domovinskog rata. Mukotrpan i složen, jer mnogi su od njih poginuli bez dokumenata, nekima je nemoguće ući u trag, iako sjećanja postoje, s nekima se izgubio kontakt, udaljenosti su velike, ali, ipak je najveći problem što o njima, barem za 1991., ima vrlo malo podataka u službenoj dokumentaciji. Primjerice, po svome značaju i tragičnome kraju možda simbol cijele ove skupine stranih dragovoljaca, Jean Michel Nicolier, dragovoljac iz Francuske, branitelj Vukovara u postrojbama HOS-a, kojeg su pripadnici srpskih postrojbi ranjenoga odveli iz Vukovarske bolnice, nakon čega mu se gubi svaki trag, tek će u trenutku izlaska ove knjige biti uveden u popis hrvatskih branitelja. Prema posljednjim podacima Udruge stranih dragovoljaca Domovinskog rata, a popis se stalno nadopunjava, u postrojbama Hrvatske vojske i Hrvatskoga vijeća obrane sudjelovalo je više od 500 stranih dragovoljaca; 73 su poginula, a 90 ih je (uglavnom teže) ranjeno tijekom borbenih djelovanja. Dakle, trećina tih ljudi je ubijena ili ostala invalidima. Vrlo je zanimljiva struktura zemalja iz kojih su dolazili. Gotovo trećina stranih dragovoljaca pristigla je iz Engleske (139), zatim iz Francuske (69), Njemačke (55), a potom slijede Nizozemci, Mađari, državljani SAD-a, Australci, Kanađani, Austrijanci, Poljaci, Talijani, Švicarci, Škoti, Irci, Švicarci, Belgijanci, Portugalci, Španjolci, Danci, Bugari, Ukrajinci, Česi, Slovaci, Finci i jedan Čileanac.

Kad je riječ o motivima dolaska, mnogima će prvo na pamet pasti novac. No, to je potpuno pogrešna pretpostavka, u prvom redu zbog činjenice da Hrvatska nije ni mogla financirati „strane plaćenike“. Ti su ljudi dolazili iz raznoraznih osobnih razloga. Neki od njih bili su bivši vojnici i zbog vojne časti odlučili su pomoći kad su vidjeli da je Hrvatska napadnuta od jačeg neprijatelja i da joj je nepravednim embargom na uvoz oružja onemogućena obrana. Neki su došli boriti se za slobodu „malog“ naroda, a da prije nisu vidjeli oružja, neki su pristigli boriti se protiv sile koja je simbolizirala postojanje komunističkog sustava. Mnogi, možda i najveći broj ih je pristigao zbog avanturističkog duha, jedni da osjete rat, drugi zbog nesretne ljubavi,

treći zbog tko zna čega. Neki su došli zbog vjerskih uvjerenja, bilo je desničara, ali i ljevičara, anarhista i monarhista, revolucionara, katolika, protestanata, ateista, muslimana i židova. Za neke je to bila revolucija, pad komunističkog režima i sustava. Dolazili su iz svih krajeva Europe i svijeta i većina njih je ostala do kraja obrambenog rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, s puškom u ruci riskirati živote. Ponajviše zbog toga jer su se, kako kažu, dolaskom u Hrvatsku, na licu mjesta mogli uvjeriti da su na strani dobra, na strani žrtve.

Srpska agresija je bila toliko nepravedna, ratne strahote toliko frustrirajuće da su morali ostati na strani slabijih, onih koji se brane. To su prepoznali ljudi koji nisu odavde, koji nisu poznavali povijest zemlje u koju su došli, koji nisu bili opterećeni odnosima u bivšoj Jugoslaviji. Dio toga objasnio je Besson za jednog od razgovora u pripremi ove knjige rekavši: „*Pa to nije bio nikakav rat, to je bio mučki masakr! Nisu tu bile dvije vojske koje se sukobljavaju! Postojala je jedna moćna vojska koja je napadajući masakrirala civile [...] Oni koji bi došli, ostajali bi iz jednog jedinog razloga, a taj razlog nije bila ni politika, nije bio ni katolicizam, nego zato što je ovaj rat jednostavno bio toliko nepravedan!*“

Sve što danas žele je da ih se ne zaboravi i da se vrednuje njihov doprinos obrani Hrvatske.

Priča o njegovom dolasku slična je pričama ostalih stranaca. Pristigavši u Hrvatsku kao fotoreporter kako bi izvještavao s prvih linija bojišnice, bio je svjedokom zastrašujućih prizora, nepravde i moći kojom je JNA pokušavala osvojiti teritorij slabijeg suparnika i odlučio je pomoći. Vjerojatno je imao talent za fotografiju, zasigurno bi pomogao i pisanim izvješćima, no Besson je odlučio pomoći vještinom kojom je najbolje vladao, a koja je napadnutoj Hrvatskoj tada bila najpotrebnija. Kao bivši pripadnik elitne francuske padobranske postrojbe, kao sudionik nekoliko ratova u kojima je idealizmom pokušavao rješavati privatne poraze, Besson se vratio onome od čega je odlučio pobjeći, a čemu se izgleda uvijek vraćao. Nakon posljednjeg ranjavanja vratio se u Francusku, nastavio živjeti nemiran život, prepun turbulencija, da bi konačno našao mir tek nakon povratka u Vinkovce, upravo tamo gdje je i došao 1991. godine.

Knjiga je podijeljena na 6 poglavlja u kojima autor opisuje epizode svoga ratnoga puta, od ratišta Vinkovaca, Kupresa, Mostara, Bosanske Posavine do trenutaka odmora ili pak nemira u Zagrebu. Kroz knjigu dobivamo mnogo širu sliku od uobičajene kada se piše o ratu, čak i onome dijelu klasične memoarske literature. Knjiga je također jedna sociološka, psihološka, kulturalna analiza rata, ljudi, vojnika i civila pogođenih ratom, prepuna unutarnjih, iskrenih razmišljanja, što je njezina najveća vrijednost. Autor na vrlo otvoren način piše o tome što se događa na prvoj crti bojišnice, o razlici između stranih i domaćih dragovoljaca (postoji li uopće razlika?), o civilnom životu u pozadini, o pružanju odgovora sebi samome o široj slici zbivanja, pokušajima razumijevanja rata kao takvog, stradanja civila, dijeli osjećaje koje je prolazio gledajući ratne strahote. Ne ustručava prikazati svoje mane i slabosti, poroke i iskrivljeno ponašanje, unutarnje borbe, previranja, krize, razmišljanja, stanje duha, toliko različito kad je daleko od mirisa baruta nego kad je u akciji.

Kao urednici i povjesničari možemo tražiti zamjerke knjizi u tome što nije kronološki posložena, što ne postoje određeni datumi, ni mjesta određenih zbivanja, katkad je teško rekonstruirati na koje razdoblje ili mjesta autor u tekstu misli. Bez obzira na to, mišljenja smo kako je knjiga Gastona Bessona osvježenje u dosadašnjoj autobiografskoj memoarskoj literaturi o Domovinskom ratu, barem po tome što govori o sudjelovanju stranih dragovoljaca u obrani Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Knjigu smo osim na hrvatskome odlučili objaviti i u francuskome izvorniku i učiniti

ju dostupnom čitateljima francuskog govornog područja. U knjizi se nalazi i četrdesetak vrlo zanimljivih i atraktivnih fotografija stranih dragovoljaca s bojišta u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Osim povjesničara i onih koje zanima Domovinski rat, vjerujemo, da će zbog naglašenog literarnog karaktera knjige, i književni kritičari imati potrebe dati svoj osvrt. Dakako, svi oni koji će nakon čitanja imati bilo kakve primjedbe, zapažanja ili nadopune mogu ih dostaviti Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata gdje će postati dostupna svima koje zanima problematika sudjelovanja stranih dragovoljaca u Domovinskom ratu.

Na kraju, posebno se zahvaljujemo Marcu Charuelu, ratnom reporteru i Bessonovom prijatelju koji je prikupljao njegova sjećanja i prenosio ih na papir, Tomici Bajsiću, dragovoljcu Domovinskog rata, danas književniku i pjesniku koji je prepoznao vrijednost ovoga teksta, prevoditeljici s francuskoga na hrvatski Tajani Pavić i kolegici Juliji Barunčić Pletikosić na lekturi i prilagodbi francuskoga i hrvatskoga teksta.

6) Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih / Greater-Serbian Aggression on Croatia in the 90's*, ur. Mate Rupić, Zagreb, prosinac 2011.

Iz recenzije dr. sc. Miroslava Akmadže:

Temeljne značajke rukopisa:

Sastoji se od uvoda, glavnog teksta podijeljenog na 5 poglavlja, koja su podijeljena na niz podpoglavlja, te 17 tematskih priloga (na 400 stranica). Tekst je pisan dvojezično, na hrvatskom i engleskom jeziku, te je obogaćen popisom literature, popisom kratica, sažetcima, kazalima osoba i mjesta, kao i brojnim fotografijama i kartama.

O važnosti predmeta koji se obrađuje u djelu:

U ovoj knjizi autor nakon osobnog višegodišnjeg historiografskog istraživanja, kao i istraživanja drugih autora, donosi sintezu, odnosno pregled i pojašnjenje uzroka, tijeka i posljedica velikosrpske agresije na Hrvatsku i Domovinskog rata kao odgovora na tu agresiju. Autor u knjizi nastoji dati što jasniju i objektivniju sliku o pojedinim razdobljima velikosrpske agresije i Domovinskog rata, sa ciljem pojašnjenja kontroverzi koje se pojavljuju, kako u domaćoj tako i u svjetskoj javnosti, odnosno literaturi. Razlog tomu je i priređivanje dvojezičnog teksta, na hrvatskom i engleskom jeziku. Autor analizira položaj Hrvatske od njenog osamostaljenja, preko ratnih zbivanja, međunarodnog priznanja, okupacije dijelova hrvatskog teritorija, hrvatskih oslobodilačkih akcija, uloge u ratu u Bosni i Hercegovini, do konačnog svršetaka rata na tim prostorima. Autor posebnu pozornost posvećuje uzrocima pobune Srba u Hrvatskoj, ulozi pobunjenih Srba u velikosrpskoj agresiji predvođenoj srbijansko-crnogorskim političkim vodstvom i JNA, procesima osamostaljenja Hrvatske i njenoga međunarodnog priznanja, ulozi prvoga hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana u stvaranju Hrvatske i njenoj obrani od agresora, ratnim i političkim zbivanjima u Bosni i Hercegovini i ulozi Hrvatske u tim zbivanjima, najznačajnijim hrvatskim vojnim akcijama i operacijama, ratnim stradanjima, mirovnim pregovorima, ulogom međunarodne zajednice u ratnim i političkim zbivanjima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, te posljedicama velikosrpske agresije. Rat je bio obilježen ratnim zločinima, organiziranim i pojedinačnim, te se autor posebice posvetio analizi tih zločina i suđenjima pred međunarodnim sudom u Hagu, analizirajući posebice presude hrvatskim generalima Anti Gotovini, Mladenu Markači i Ivanu Čermaku.

Pri izradi navedene knjige autor koristi sve dostupno arhivsko gradivo i postojeću literaturu, a posebno značajnu ulogu u rasvjetljavanju navedene problematike doprinose

izvori nastali djelovanjem političkog i vojnog vodstva pobunjenih Srba. Kroz te izvore dobivamo uvid u glavna vojna i politička zbivanja, koja smo poznavali samo iz hrvatskih izvora, posebice njihov odnos prema jugoslavenskom vodstvu, prema vodstvu Srba u BiH, kao i prema međunarodnoj zajednici. Značajan doprinos spoznajama o ratnim događanjima u Hrvatskoj imaju i spoznaje o potezima vodstva pobunjenih Srba vezanim uz akciju *Oluja* i odlazak većine srpskog stanovništva s dotad okupiranih područja Hrvatske, a u kontekstu optužbi na račun hrvatskog vodstva za etničko čišćenje.

Ova knjiga je veoma značajan korak ka osvjetljavanju najnovije hrvatske povijesti, te doprinosi njenom boljem razumijevanju u okolnostima kontroverznih tumačenja ratnih zbivanja u Hrvatskoj 1990-tih, kako u domaćoj tako i u međunarodnoj historiografskoj, političkoj i svekolikoj javnosti. Cilj ove knjige nije zatvaranje rasprave i davanje konačnog suda u tumačenju navedene problematike, nego naprotiv poticaj znanstvenicima na daljnje istraživanje, neopterećeno političkim i emotivnim predrasudama, kojima je javnost obasuta u svakodnevnom medijskom i publicističkom šarlatanstvu.

O izvornosti djela s procjenom doprinosa razvoju znanosti:

Riječ je o radu koji na osnovi arhivskih izvora, kao i literature, sustavno i temeljito prikazuje razvoj političkih i vojnih prilika u Hrvatskoj, kroz proces njenog osamostaljenja, pobune Srba u Hrvatskoj, velikosrpske agresije, okupacije dijelova hrvatskog teritorija, ratnih i političkih zbivanja u Bosni i Hercegovini, unutarnjopolitičke odnose u Hrvatskoj, njen međunarodni položaj, oslobodilačke vojne operacije, mirovne sporazume i ratne posljedice. Činjenica da je knjiga prvi rad ove vrste, te da je pisana na hrvatskom i engleskom jeziku, dovoljno govori o njenoj vrijednosti. U svakom slučaju autor daje odgovore na mnoga do sada nerazjašnjena pitanja, što će dati novi poticaj razvoju historiografske struke u Hrvatskoj, napose o povijesti Hrvatske od osamostaljenja do danas.

O prikladnosti pristupa:

Uz veoma širok zahvat problematike, koju autor analizira, posebno je važno naglasiti znanstveno-analitički pristup politički osjetljivoj tematici, koja je zbog svoje aktualnosti podložna emotivnim utjecajima i podložna interesu vrlo širokog kruga, kako znanstvene, tako političke, ali i sveopće javnosti. Autor kroz jasan tematsko-kronološki pristup omogućuje čitatelju lako snalaženje u kompleksnosti sadržaja. Rad odlikuje sustavnost u izlaganju, jednostavan i lijepi stil, koji će omogućiti svim zainteresiranim čitateljima, pa i onim koji ne prate stručnu literaturu, lako praćenje teksta. Posebno je značajno što je tekst preveden i na engleski jezik, što će omogućiti lakšu dostupnost znanstvenim spoznajama o velikosrpskoj agresiji i Domovinskom ratu, kako znanstvenicima tako i svim zainteresiranim čitatelja diljem svijeta. Bogatstvo ilustracija, posebice fotografija i karata, omogućit će čitateljima vizualni doživljaj događaja opisanih u tekstu.

O društvenoj potrebi i opravdanosti izdavanja djela:

Smatram da je opravdanost izdavanja djela takve vrste nedvojbeno, posebice zbog velikog interesa znanstvene i svekolike javnosti za ne tako davna zbivanja koja su itekako obilježila hrvatsku prošlost, ali i utjecala na njenu sadašnjost i budućnost. Ova knjiga popunit će veliku prazninu u našoj historiografskoj produkciji i zadovoljit će uže znanstvene potrebe, kao i znatiželju šire javnosti.

IV. KULTURNO-PROSVJETNA I ZNANSTVENA DJELATNOST

Tijekom 2011. godine objavljena su ili su u pripremi za tisak u znanstvenim ili stručnim časopisima, monografijama i zbornicima te ostalim stručnim tiskovinama 23 znanstvena ili stručna rada zaposlenika Centra s temama iz Domovinskog rata.

- Domagoj Štefančić: *Autocesta – okosnica rata u zapadnoj Slavoniji*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, Vol 43. Br. 1, izvorni znanstveni članak

- Josipa Maras Kraljević: *Domovinski rat – zaštita nekonvencionalnog gradiva*, Radovi 45. Savjetovanje Arhivska služba u informacijskom okruženju, Umag 2011. (u tisku)

- Josipa Maras Kraljević: *Obrada i zaštita arhivskog gradiva ratne tematike (s naglaskom na nekonvencionalno gradivo)*, Arhivska praksa, br. 14, Tuzla 2011.

- Slaven Ružić: *Razvoj hrvatsko-srpskih odnosa na prostoru Benkovca, Obrovca i Zadra u predvečerje rata (ožujak – kolovoz 1991.)*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, vol. 43, br.1, izvorni znanstveni članak.

- Slaven Ružić: *Djelovanje „Vlade Srpske oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema (rujan 1991. – veljača 1992. godine)“* (u tisku, za Zbornik radova s 14. znanstveno-stručnog skupa „Vukovar '91. – 20 godina poslije“, u ediciji instituta „Ivo Pilar“).

- Slaven Ružić – Dražen Živić: *„Prilog istraživanju ratnoga mortaliteta Srba (bivše) općine Vukovar tijekom 1991. godine i Vukovarske bitke na temelju arhivskoga gradiva RSK“* (u tisku, predan za ČSP).

- Slaven Ružić – Janja Sekula: *„Izvjestavanje srpskog dnevnog lista *Politika* o ratnim zbivanjima na području Dubrovnika (1. listopada 1991. – do 2. siječnja 1992.)“*, Zbornik *„Izvjestavanje medija o napadu na Dubrovnik i priznanje Hrvatske - 20 godina kasnije“*, Sveučilište u Dubrovniku (u tisku)

- Ivan Radoš: *Operacija „Oluja“ i srbijanski dnevni tisak (Večernje novosti i Politika)*, Časopis za suvremenu povijest, Vol. 43. br. 1., Zagreb 2011., stručni članak.

- Ivan Brigović: *Odlazak Jugoslavenske narodne armije s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 1991. i početkom 1992. godine*, Časopis za suvremenu povijest, Vol. 43, broj 2, Zagreb 2011., izvorni znanstveni rad.

- Željka Križe – Julija Barunčić Pletikosić: *„Humanitarne akcije na dubrovačkom području 1991. godine u tiskanim hrvatskim medijima“* (Zbornik s međunarodne konferencije *„Izvjestavanje medija o napadu na Dubrovnik i priznanje Hrvatske – 20 godina kasnije“*; Dubrovnik, 1. i 2. listopada 2011. – u pripremi za tisak).

- Željka Križe – Julija Barunčić Pletikosić: *„Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine“*, Zbornik radova *„Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990.-1995.: nositelji, institucije, posljedice“* – u tisku.

- Julija Barunčić Pletikosić: *„Stradanja Sisačke biskupije u Domovinskom ratu 1991.-1992.“*, objavljeno u: Zbornik radova *„Antiquam fidem“*, Zagreb, 2011.

- Janja Sekula - Ilija Vučur: *„Nastanak i ustroj milicijskih snaga pobunjenih Srba u*

sjevernoj Dalmaciji 1990. i 1991. godine“, *Zbornik „Sjeverna Dalmacija, južna Lika i Krbava u Domovinskom ratu – uzroci i posljedice“*, Sveučilište u Zadru (u tisku)

- Ilija Vučur (suautor) u monografiji: *1. Hrvatski gardijski zdrug* (u tisku)

- Natko Martinić Jerčić - Ante Nazor: „Raspad Jugoslavije i počeci stvaranja suvremene hrvatske države, s osvrtom na Ilok i iločki kraj“, *Ilok i iločki kraj u Domovinskom ratu*, Ilok, 2011.

- Ante Nazor: „Povijesni izvori srpske provenijencije o napadima srpskih postrojbi na Banovini u lipnju i srpnju 1991. godine“, *Antiquam fidem*, zbornik radova, Sisačka biskupija, Zagreb, 2011.

- Ante Nazor – Branko Borković: „Odjeci bojeva za Tovarnik i Ilaču u rujnu 1991. u sbrijanskom tisku“, Znanstveno-stručni skup vlč. Ivan Burik – svjedok vjere, mučenik Crkve (stradanje Tovarnika i Tovarničke župe 1991. godine), Tovarnik, 2011.

- Ante Nazor: „Prikaz procesa osamostaljenja te okupacije i oslobođanja RH u Domovinskom ratu“, *Pravo na dom*, prir. i ur.: Branko Pek – Slobodan Lang, Osijek, 2011.

- Ante Nazor, „Pregled stvaranja suvremene hrvatske države i borba za njezinu cjelovitost“, *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, Zagreb, 2011.

- Ante Nazor: „Pregled važnijih datuma u procesu stvaranja i obrane suvremene hrvatske države 1990.-1991.“, *Vukovaraždin 1991. (zasebna postrojba policijske uprave Varaždin)*, 2011.

- Ante Nazor: „Pregled važnijih datuma u procesu stvaranja i obrane suvremene hrvatske države 1990.-1995.“, *Dvadeset proljeća Roda*, Varaždin, ožujak 2011.

- Ante Nazor: „Dočasnička škola (dočasnička izobrazba)“, Hrvatsko vojno učilište u Domovinskom ratu, Ivica Hrastović – Ante Nazor – Ivan Vukelić – Damir Jug – Marko Buklijaš (promovirano na HVU, Zagreb, 2011).

- Ante Nazor: Uvodni tekst (pregled povijesti Domovinskog rata) za Ediciju monografija vojno-redarstvenih postrojbi OS RH iz Domovinskog rata 1991.-1996.:

Tijekom 2011. godine Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: Centar) i njegovi zaposlenici sudjelovali su kao organizatori ili suorganizatori te kao aktivni sudionici na oko 80 izložbi, znanstvenih i stručnih skupova, javnih tribina i predavanja, te promocija. Primjerice:

- 13. siječnja (četvrtak): Petrinja, Hrvatski dom, predavanje o radu Centra i njegovoj izdavačkoj djelatnosti;

- 14. siječnja (petak): Zagreb, Hrvatski državni arhiv, promocija fotomonografija „Hrvatski ratni plakat“ Marija Reljanovića i „To sam radio u ratu, sine“ Tonija Hnojička;

- 18. siječnja (utorak): Zagreb, Stara gradska vijećnica, 18. siječnja 2011., od 12 do 13 sati; tribina Svečano obilježavanje 20. godišnjice „I. mirovne inicijative majki – apela protiv rata u Hrvatskoj Generalštabu JNA“, 18. siječnja 1991., kojega je potpisalo 64.000 građana Zagreba;

- 21. siječnja (petak): Gospić, Kulturno informativni centar, predstavljanje Centra i njegove izdavačke djelatnosti;

- 25. siječnja (utorak): Virovitica, kazalište, okrugli stol povodom 20-godišnjice uhićenja Virovitičana;

- 26. siječnja (srijeda): Zagreb, Katolički bogoslovni fakultet, promocija knjige o velečasnom Ivanu Buriku, kojega su srpski ekstremisti ubili 8. listopada 1991. u župnoj kući u Tovarniku;

- 1. veljače (utorak): Daruvar, gradska knjižnica, promocija fotomonografije Tonija Hnojička „To sam radio u ratu, sine“;

- 21. veljače (ponedjeljak): Zagreb, tribina grada Zagreba, Kaptol 27, u 9 sati; Okrugli stol: „Odgovor na srbijanske popise“ – povijesni izvori vezani uz „slučaj Purda“;
- 22. veljače (utorak): Zagreb, Zlatna dvorana - Hrvatski institut za povijest, na inicijativu Udruge pravnika Vukovar 91, u suradnji s Hrvatskim žrtvoslovnim društvom, Hrvatskim institutom za povijest i našim Centrom, održan je okrugli stol Tužba protiv Srbije za genocid (pravne i povijesne činjenice);
- 24. veljače (četvrtak): Zadar, dvorana sjemeništa Zmajević, Trg sv. Stošije, tribina: Odnos medija prema činjenicama Domovinskog rata;
- 3. ožujka (četvrtak): Pakrac, nova dvorana gradske vijećnice, promocija izdanja Centra;
- 5. ožujka (subota): Zagreb, Kompleks crkve Sv. Mati slobode na Jarunu, od 17.30 do 18.30 sati, obljetnica osnutka Vojne policije – Operativno dežurstvo;
- 18. ožujka (petak): Varaždin, gradska dvorana uz rijeku Dravu, obljetnica ratne SJP PU varaždinske „Rode“ i promocija knjige „Dvadeset proljeća Roda“;
- 25. ožujka (petak): Mađarska
- Szombathelyj, predstavljanje Centra na Odsjeku kroatistike na sveučilištu u Szombathelyju (Sambotelu);
- Petrovo selo, prezentacija rada Centra i knjige o Sisačkom području u Domovinskom ratu;
- 26. ožujka (subota): Zagreb, Hrvatski državni arhiv (naš Centar), predavanje o Domovinskom ratu za učenike gimnazije iz Rijeke, koji su toga dana bili u posjeti Zagrebu;
- 26. ožujka (subota): Mađarska, Gornji Četar, prezentacija rada Centra i knjige o Sisačkom području u Domovinskom ratu;
- 30. ožujka (srijeda): Zagreb, Nacionalna sveučilišna knjižnica, promocija monografije „Policija u Domovinskom ratu“;
- 13. travnja (srijeda): Zagreb, prostorije Udruge zagrebačkih branitelja Vukovara (u Oktogonu), okrugli stol o Vukovaru te kažnjavanju zločina;
- 14. travnja (četvrtak): Šibenik, Muzej grada Šibenika, otvaranje izložbe „Počeci suvremene države – kronologija događaja“, u organizaciji našeg Centra i Muzeja grada Šibenika.
- 17. travnja (nedjelja): Livno, kino dvorana, predavanje za javnost o radu Centra i Domovinskom ratu;
- 18. travnja (ponedjeljak): Livno, kino dvorana, predavanje za učenike srednjih škola;
- 20. travnja (srijeda): Karlovac, gimnazija, predavanje učenicima gimnazije o počecima stvaranja Republike Hrvatske;
- 21. travnja (četvrtak): Novska, gradska knjižnica, promocija knjige u izdanju Centra Hrvatski ratni plakat i otvaranje istoimene izložbe;
- 27.-29. travnja (srijeda-petak): Dubrovnik, Seminar za nastavnike povijesti o Domovinskom ratu;
- 27. travnja (srijeda): Dubrovnik, Hrvatsko narodno kazalište, promocija knjige Udruge logoraša;
- 29. travnja (petak): Vrpolje kod Knina, Okrugli stol na temu Kijevo u Domovinskom ratu;
- 10. svibnja (utorak): Zagreb, knjižnica Krvavi most, od 19 do 20.30 sati, otvaranje izložbe Centra – fotografije/plakati s fotografijama postrojavanja ZNG-a na stadionu NK Zagreb u Kranjčevićevoj ulici, 28. svibnja 1991.;
- 18. svibnja (srijeda): Zagreb, OŠ Gustav Krklec, predavanje o Domovinskom ratu učenicima 8. razreda
- 20. svibnja (petak): Split, Pravni fakultet, međunarodni simpozij „Neposredna i parlamentarna demokracija u Europi – Njemačka, Hrvatska, BiH i istočna Europa (Rusija i Ukrajina)“, u organizaciji Centra za njemačko, hrvatsko, europsko i komparativno pravo, odnosno Međusveučilišnog pravnog centra Berlin/Split i Pravnog fakulteta u Splitu;
- 20. svibnja (petak), Split, dvorana Nadbiskupskog sjemeništa, tribina „Sučavanje s prošlošću ili s činjenicama“ – o događajima u „Oluji“ i nakon nje;
- 21. svibnja (subota): Panjani (Banovina), otkrivanje spomenika dvojici novinara iz Rusije koje su ubili pripadnici srpskih snaga 1991.;
- 26. svibnja (četvrtak): Zagreb, NSK, promocija 4 fotomonografija gardijskih brigada HV-a;

- 31. svibnja (utorak): Imotski, kino, predavanje o djelatnosti Centra, povodom 20.-te godišnjice osnutka 3. bojne (imotske) 4. gbr.
- 1. lipnja (srijeda): Metković:
- Osnovna škola Stjepan Radić, predavanje za 8. razrede o Domovinskom ratu,
- Kino dvorana, predavanje za građanstvo povodom 20.-te godišnjice osnutka 4.gbr.
- 9. lipnja (četvrtak), Samobor, Hrvatski dom, od 19 do 20 sati; promocija monografije o „Poginuli hrvatski branitelji u Domovinskom ratu 1991.-1995. na novljanskom zapadno-slavonskom bojištu“, čiji je izdavač Udruga samoborske brigade;
- 9. lipnja (četvrtak), Hrvatska Kostajnica, gradska knjižnica, izložba fotografija „Osnivanje ZNG-a“;
- 28. lipnja (utorak): Trogir, dvorana Gradskog muzeja, promocija knjige pukovnika Zdravka Klanca „Put pobjednika (Trogirska bojna 114. brigade HV-a)“;
- 7. srpnja (četvrtak): Zagreb, Hrvatski državni arhiv, od 15 do 16 sati, predavanje o Domovinskom ratu za strane državljane koji su na ljetnoj školi u Hrvatskoj u organizaciji Matice iseljenika;
- 2. kolovoza (utorak): Zeljoviće (staro selo u Jesenicama kod Splita), predavanje o vro „Oluja“;
- 3. kolovoza (srijeda): Omiš, Narodna (gradska) knjižnica, predstavljanje knjige Hrvatski ratni plakat, autora Marija Reljanovića i ostalih izdanja Centra;
- 4. kolovoza (četvrtak): Zadar, dvorana u zgradi Županije, predavanje o vro „Oluja“, povodom Haške presude generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču;
- 12. kolovoza (petak): Prozor (motel Rama), promocija knjige „Prilozi za povijest Rame u Domovinskom ratu“;
- 29. kolovoza (ponedjeljak): Omiš, Narodna (gradska) knjižnica, predavavnje na temu: „Domovinski rat – mediji i činjenice“;
- 11. rujna (nedjelja): Varaždin, promocija knjige „Vukowaraždin 1991.“ o sudjelovanju policajaca iz Varaždina u obrani Vukovara 1991.;
- 13. rujna (utorak): Đakovo, Dom HV-a, okrugli stol o oslobađanju vojarni u Đakovu, u povodu 20-godišnjice od toga događaja;
- 15. rujna (četvrtak): Split, Dom HV-a, promocija povjesnice HRM-a;
- 16. rujna (petak), Šibenik, Gimnazija, predavanje maturantima na temu „Počeci suvremene hrvatske države“;
- 16. rujna (petak), Daruvar, promocija knjige gđe. Zvonarek o Bedemu ljubavi u Daruvaru;
- 20. rujna (utorak): Petrinja, knjižnica, promocija knjige u izdanju Centra „Zapisi s Banovine“;
- 22. rujna, Varaždin, palača Hafner, okrugli stol povodom 20 godina od oslobađanja Varaždina od JNA i preuzimanja naoružanja 32. korpusa, u organizaciji Zavoda HAZU;
- 22. rujna, Varaždin, HNK, promocija fotomonografije 7. gbr;
- 22. rujna, Osnovna škola Donja Dubrava kraj Preloga, predavanje o Domovinskom ratu za učenike 8 razreda;
- 22. rujna, Čakovec, Matica hrvatska, predavanje „Mediji i činjenice o Domovinskom ratu“;
- 23. rujna: Šibenik, Muzej, promocija knjige „Zbirka fotografija iz Domovinskoga rata“ autora Stanka Ferića, koje je Centar suizdavač;
- 24. rujna: Sesvete, okrugli stol o 144. brigadi;
- 27. rujna: Virovitica, promocija knjige sjećanja policajaca iz Domovinskog rata, povodom Dana policije;
- 28. rujna: Bjelovar, Gradski muzej, otvaranje izložbe „20 godina od početka Domovinskog rata“;
- 28. rujna, Bjelovar, promocija izdanja Centra i knjige Mate Ćurka „Od Otkosa do Oluje“;
- 30. rujna: Rijeka, Gradska vijećnica, javna tribina pod nazivom „20 godina poslije početka rata“, u organizaciji grada Rijeke;
- 1.-2. listopada: Dubrovnik, međunarodni simpozij o ulozi medija u Domovinskom ratu;
- 6.-7. listopada: Tuzla (BiH), 24. međunarodno savjetovanje „Arhivska praksa 2011“ u

organizaciji Arhiva Tuzlanskog kantona;

- 8. listopada: Lopar na otoku Rabu, promocija knjige Davora Peitela: Regija Gacka u Domovinskom ratu, u izdanju našeg Centra;
- 8. listopada, Zagreb, Preporodna dvorana, Opatička 18, promocija knjige „Pravo na život“, autora Branka Peka i Slobodana Langa;
- 11. listopada: Zagreb – Sesvete, predavanje u gimnaziji u Sesvetama za srednjoškolce o počecima stvaranja suvremene hrvatske države;
- 12. listopada (srijeda): Zagreb, Hrvatski institut za povijest, Okrugli stol: Historiografija/povijest u suvremenom društvu; izlaganje je imao ravnatelj Centra Ante Nazor, na temu: „Mediji i činjenice – interpretacije događaja iz Domovinskog rata“, u organizaciji Hrvatskog instituta za povijest;
- 13. listopada (četvrtak), Đakovo, kino dvorana, tribina o Domovinskom ratu, koju je organizirala Udruga roditelja poginulih branitelja;
- 13. listopada (četvrtak), Županja, predavanje u srednjoj školi na temu Počeci suvremene hrvatske države;
- 18. listopada (utorak): Sisak, Dom kulture, otvaranje izložbe o ratnim invalidima, a potom svečana akademija;
- 18.-21. listopada: Savjetovanje arhivista u Umagu;
- 19. listopada (srijeda): Otočac, pučko učilište, promocija knjige Davora Peitela u izdanju Centra „Na prvoj crti protiv smrti (prilozi za povijest regije Gacka u Domovinskom ratu)“;
- 20. listopada (četvrtak), Vrbanja, predavanje o počecima suvremene hrvatske države za 7 i 8 razrede osnovne škole;
- 20. listopada (četvrtak), Ilok, muzej grada Iloka, promocija monografije „Ilok u Domovinskom ratu“;
- 21. listopada (petak), Vukovar, Dom Lavoslava Ružičke, okrugli stol na temu „Sudjelovanje žena u obrani Hrvatske“;
- 21. listopada (petak), Požega, tribina u povodu Dana policije;
- 24. listopada (ponedjeljak): Rab na otoku Rabu, Gradska vijećnica, promocija knjige Davora Peitela „Na prvoj crti protiv smrti“;
- 25. listopada (utorak), Trilj, kino dvorana, predavanje za učenice i učenike škole na temu „Počeci stvaranja suvremene hrvatske države“, a potom za građanstvo na temu „Mediji i činjenice o Domovinskom ratu“;
- 25. listopada (utorak), Makarska, dvorana hotela „Park“, predavanje jednako kao u Trilju (s istim temama), prvo za učenice i učenike škola, a potom za građanstvo;
- 25. listopada (utorak), Karlovac, od 19 do 20 sati, promocija knjige „Zapovjedni vrh JNA“;
- 31. listopada (utorak). Grubišno Polje, okrugli stol o operaciji „Otkos 10“;
- 4. studenoga (petak), Čazma, promocija fotomonografije Tonija Hnojčika i izdavačke djelatnosti našega Centra;
- 14. studenoga (ponedjeljak): Velika Gorica, osnovna škola, sat povijesti o bitci za Vukovar;
- 15. studenoga (utorak), Zagreb, Hrvatski državni arhiv, Promocija godišnjih izdanja Centra, govorili su:
doc. dr. sc. Željko Holjevac, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu
pukovnik Davor Peitel, ratni zapovjednik 133. brigade ZNG/HV-a (Otočac), autor knjige *Na prvoj crti protiv smrti*
Želimir Latković – predsjednik savjeta za sukcesiju vojne imovine, koautor knjige „Zapovjedni vrh JNA“
Mate Rupiće, pomoćnik ravnatelja HMDCDR-a za arhivske poslove, urednik serije dokumenata „Republika Hrvatska i Domovinski rat“
poseban gost HMDCDR-a: brigadir Ilija Franjić – ratni zapovjednik brigade Rama - „Obrana Prozora i Rame 1992.-1995.“
dr. sc. Ante Nazor –ravnatelj Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata

Knjige koje smo predstavili:

Marijo Reljanović, *Hrvatski ratni plakat 1991.-1995. / Croatian war poster 1991.1995 / Kroatisches kriegsplakat 1991-1995* (fotomonografija, ur. Ante Nazor)

Toni Hnojčik, *To sam radio u ratu, sine / I was there my son* (fotomonografija, ur. Natko Martinić Jerčić – Ante Nazor)

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – memoarsko gradivo (knjiga 5):

Davor Peitel, *Na prvoj crti protiv smrti - Prilozi o povijesti regije Gacke u Domovinskom ratu 1991.-1993.* (ur. Ante Nazor – Ivan Radoš)

Zapovjedni vrh JNA, Savjet za sukcesiju vojne imovine (ur. Ivan Brigović – Ante Nazor)

Prilozi za povijest Rame u Domovinskom ratu 1990.-1995., priredili: Ante Beljo - Ivan Jakovljević - Ante Šimunović (ur. Julija Barunčić Pletikosić - Ante Nazor)

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – dokumenti (knjiga 9), ur. Mate Rupić – Josipa Maras Kraljević: *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj-prosinac 1993.)*

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – dokumenti (knjiga 10), ur. Mate Rupić – Slaven Ružić: *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (srpanj-prosinac 1993.)*

Davor Marijan, *Storm*

Anica Marić, Ante Nazor, *THE TOWN WAS THE TARGET: THE HOSPITAL, THE NURSING HOME... (the aggression by Serbia, that is the JNA and Serbian and Montenegrin forces against the Republic of Croatia and the Serb occupation of Vukovar 1991)*

- 15. studenoga, Vukovar, znanstveni skup;
- 16. studenoga (srijeda), Slunj, kino dvorana pučkog učilišta, svečana akademija posvećena okupaciji Slunja, a potom je u školskoj dvorani u Slunju održan sat povijesti za učenike srednje škole;
- 17. studenoga (četvrtak), Zagreb, predavanje u školi o bitci za Vukovar
- 17. studenoga, Vinkovci, skup o stranim dragovoljcima
- 17. studenoga, Vukovar, Pastoralni centar Sv. Bono, znanstveni skup Vukovarska ratna bolnica;
- 17. studenoga, Vukovar, Dom branitelja na Trpinjskoj cesti, otvaranje izložbe o ženama u Domovinskom ratu;
- 18. studenoga (petak), Vukovar, kolona sjećanja;
- 18. studenoga (petak), Škabrnja kraj Zadra, komemoracija žrtvama srpskoga zločina;
- 18. studenoga (petak), Hrvatski Čuntić (Banovina), znanstveni skup;
- 21. studenoga (utorak): Zagreb, Gimnazija Tituš Brezovački na Gornjem gradu, sat povijesti učenicima od 1. do 4. razreda o Bitci za Vukovar;
- 23. studenoga (srijeda): Bratislava (Slovačka), hrvatsko veleposlanstvo, predavanje o bitci za Vukovar, za studente koji uče hrvatski jezik na fakultetu u Bratislavi, za iseljenike iz Hrvatske koji žive u gradu i okolici te za goste veleposlanstva;
- 29. studenoga (utorak): Split, Dvorana Nadbiskupskog sjemeništa, tribina „Sjećanje na Vukovar i Škabrnju“, koje je Centar suorganizator zajedno s Udrugom sv. Benedikt u Splitu;
- 30. studenoga (srijeda): Senj, dvorana Doma kulture, predavanje o radu i izdanjima Centra te promocija knjige Davora Peitela „Na prvoj crti protiv smrti“;
- 1. prosinca (četvrtak): Zagreb, Novinarski dom, promocija knjige „Prvi hrvatski general Blago Zadro“ autora Ivice Radoša i Zorana Šanguta;
- 9. prosinca (petak), Zadar, zgrada Rektorata, 9 – 15 sati; znanstveni skup o Domovinskom ratu na području Zadra;
- 10. studenoga (subota), Požega, Međunarodni znanstveni skup o Voćinu, crkvi i svetištu, od 9 do 15 sati;
- 12. prosinca (ponedjeljak): Voćin, promocija knjige „Zločin za koji nitko nije odgovarao“ autora Miroslava Gazde;
- 15. prosinca (četvrtak): Hrvatski studiji – Dies Historiae, od 10 do 13 sati; tribina o Domovinskom ratu koju su organizirali studenti Hrvatskih studija;

Uz vlastitu izložbu o počecima suvrnene hrvatske države koja je namijenjena školskom uzrastu, Centar je u 2011. pomogao u pripremi izložbe *Domovinski rat*, koju je postavio Hrvatski povijesni muzej u Zagrebu, odnosno njegovi zaposlenici, kao i u pripremi izložbe o stvaranju Zbora narodne garde, u knjižnici M. Jurić Zagorke na Krvavom mostu u središtu Zagreba.

Pojavljivanje u medijima

Tijekom 2011. aktivnosti Centra ili intervjui sa zaposlenicima Centra objavljeni su više od 50 puta u raznim dnevnim novinama i časopisima, te na na televiziji i radiju.

Stručno usavršavanje:

- Centar ima 1 doktora znanosti (Ante Nazor) i 2 magistra znanosti (Anđela Ljubas i Ana Holjevac Tuković).
- 8 djelatnika Centra je na doktorskom studiju iz nacionalne povijesti 20. stoljeća - Domovinski rat (Julija Barunčić-Pletikosić, Ivan Brigović, Natko Jerčić-Martinčić, Željka Križe Gračanin, Ivan Radoš, Slaven Ružić, Janja Sekula i Ana Holjevac Tuković). Sve troškove stjecanja doktorata, kao i troškove raznih stručnih usavršavanja za svoje djelatnike do sada je Centar uspjevao platiti, a to će nastojati i ubuduće.

Izvješće sastavio ravnatelj Centra
Doc. dr. sc. Ante Nazor